

мінімального ризику – очікувана величина можливих втрат у вартісному вираженні не повинна перевищувати загальної величини надходжень від реалізації проекту до фондів охорони навколишнього природного середовища; зона підвищеного ризику – очікувана величина вартісної оцінки можливих втрат не повинна перевищувати загальної величини надходжень від всіх платників зборів у державі за розділом Держбюджету; зона критичного ризику – очікувана величина можливих втрат у вартісному вираженні не повинна перевищувати обсягу коштів, які надходять до бюджетів усіх рівнів на природоохоронні заходи; Зона неприпустимого ризику – очікувана величина вартісної оцінки можливих втрат перевищує загальну величину надходжень до Держбюджету та місцевих бюджетів від усіх платників збору.

Незалежно від ступеня важливості всі інноваційно-виробничі проекти повинні підлягати Державній екологічній експертизі, в рамках якої проводиться оцінка впливу на стан навколишнього природного середовища з метою встановлення відповідності запропонованої діяльності екологічній безпеці суспільства. Її висновки обов'язкові до виконання і є основою для прийняття подальших рішень. Залежно від зони екологічного ризику вибирають певний метод управління. Фактично в зоні мінімального ризику підприємства можуть витримати ризикові збитки без втручання держави, тому держава може застосовувати по відношенню до всіх за ступенем важливості проектів стимулюючі методи управління екологічними ризиками. В інших зонах ризику (крім безризикової) вибір методів управління залежатиме від ступеня важливості для держави підприємства і продукції, і рішення про його існування. На регіональному рівні всі екологічно спрямовані проекти становлять певний інтерес, тому не виокремлюємо їх за ступенем важливості для регіону. Рішення про впровадження певного проекту приймають органи місцевого самоврядування, які контролюють розподіл місцевого бюджету.

Висновки. У статті досліджено методи управління екологічними ризиками в системі забезпечення економічного розвитку регіону, визначено їх економічний зміст, особливості та можливості застосування.

Джерела та література:

1. Садеков А. А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием : монография / А. А. Садеков. – Донецк : ДонДУЭТ им. Туган-Барановского, 2002. – 311 с.
2. Санаєв В. Г. Економіка і організація охорони навколишнього середовища / В. Г. Санаєв, В. Я. Шеевчук. – К. : Вища школа, 1995. – 272 с.
3. Фединский Ю. И. Экология. Охрана окружающей среды / Ю. И. Фединский. – М. : ПРИОР, 2002. – 512 с.
4. Хачатуров Т. С. Экономика природопользования / Т. С. Хачатуров. – М. : Наука, 1987. – 187 с.
5. Гончаров В. М. Промислова екологія та її економічний аспект / В. М. Гончаров, Т. В. Пашенко, Б. Т. Харьковский та ін. – К. : Техніка, 1996. – 160 с.

Чорна О.О., Морєва К.Ю., Рогожа Я.Р.

УДК 339.5:629.7

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

I. Вступ. Конкурентоспроможність країни визначається, як здатність в умовах вільної конкуренції виробляти товари та послуги, що задовольняють потреби світового ринку, реалізація яких збільшує добробут суспільства, а вітчизняні товаровиробники можуть постійно розвивати свої конкурентні переваги та займати стійкі позиції на світовому ринку, завдяки потужному економічному потенціалу країни. Конкурентоспроможність як економічна категорія характеризує стан суспільних відносин щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг та досягнення кращих параметрів соціально – економічного розвитку країни.

II. Постановка завдання. Стратегія розвитку України не може бути сформована без повного врахування факторів глобалізації та глобальної конкуренції, які впливають і впливатимуть у майбутньому на життя націй. При цьому пріоритет неодмінно має бути наданий внутрішнім процесам, внутрішній адаптації економіки, для того, щоб Україна могла вписатися в історичну динаміку умов світогосподарського середовища.

III. Результати. Внутрішня стратегія розвитку України має бути глобально орієнтованою, тобто, перше, ефективною з точки зору протидії новим руйнівним впливам глобалізації, і по-друге, прагматичною з точки зору використання нових можливостей і переваг, які вона надає. Критеріями оцінки ефективності економічного розвитку слугують різноманітні рейтинги, один із них – рівень міжнародної конкурентоспроможності країни [1, с. 60].

У рейтингу ВЕФ за 2010 – 2011 рр. Україна посіла 89 – у позицію серед 133 – ох країн. Після періоду відносної стабільності рейтингу у 2006 – 2008 рр. (69, 73 і 72-е місце відповідно), країна опинилась у дев'ятій десятці країн, де вона перебувала до цього.

При цьому Україна знаходиться у групі латиноамериканських та африканських країн, що розвиваються. Нашими безпосередніми сусідами за рейтингом конкурентоспроможності є Гамбія та Алжир. Україна залишилася позаду таких країн, як Естонія, Чехія, Польща, Литва, Азербайджан, Словацька Республіка,

Російська Федерація та Казахстан, демонструючи значне відставання від середньосвітового індексу (4,18), маючи лише 3, 9. Минулого року Україна посідала 82 місце з індексом 4,0 серед 133 країн світу.

Рейтинг України, як зрештою і багатьох інших країн, виявився нестійким до наслідків фінансової кризи. Подібне різке падіння (на 10 і більше позицій) відбулося ще у дев'ятьох країнах: Ботсвані, Гані, Латвії, Малі, Монголії, Росії, Сирії, Філіппінах і Хорватії. Так, Латвія і Росія погіршили свої оцінки на 14 і 12 позицій відповідно. Припускається, що конкурентоспроможність країни не повинна залежати від тимчасових економічних шоків, проте фінансова криза виявилася затяжною і негативно позначилася практично на всіх країнах.

Економіка України більше за інші країни регіону постраждала від кризи - падіння ВВП у 2009 році склало 15,1%. Незважаючи на те, що світова економіка почала відновлюватись, наслідки кризи ще будуть довго відчуватися, зокрема, у фінансовому секторі [2, с. 35].

Найбільш катастрофічна ситуація склалась в 2009 р. в головних галузях економіки, які мають найбільшу частку в структурі українського ВВП: металургія (мінус 26,6 %), машинобудування (мінус 45,1 %), хімія (мінус 23,2 %), виробництво труб впало на 31,6 %.

Регрес української конкурентоспроможності є наслідком погіршення 9 позицій України з 12 складових ІГК (Див. табл.1.).

Таблиця 1. Результат України у розрізі складових ІГК

Складові ІГК	Рейтинг України 2010-2011	Рейтинг України 2009-2010	Зміна позицій
1 група: Інститути	134	120	-14
2 група: Інфраструктура	68	78	+10
3 група: Макроекономічна стабільність	132	106	-26
4 група: Охорона здоров'я та початкова освіта	66	68	+2
5 група: Вища та професійна освіта	46	46	0
6 група: Ефективність товарних ринків	129	109	-20
7 група: Ефективність ринку праці	54	49	-5
8 група: Розвиненість фінансового ринку	119	106	-13
9 група: Технологічна готовність	83	80	-3
10 група: Обсяг ринку	38	29	-9
11 група: Конкурентоспроможність бізнесу	100	91	-9
12 група: Інновативність	63	62	-1

Розраховано по: [3]

Фінансова криза викрила найслабкіші сторони конкурентоспроможності країни. Найнижчий результат зафіксовано у категорії "Інститути". Проблемні для нашої країни аспекти – етична поведінка компаній, захист прав власності, прозорість ухвалення урядових рішень, дієвість аудиторських і бухгалтерських стандартів, незалежність судової системи, ефективність використання державного бюджету, захист прав інтелектуальної власності, довіра суспільства до політиків, тягар державного регулювання, ефективність корпоративного управління, лобізм в ухваленні державних рішень, організована злочинність. Таким чином, саме якість інституцій є головним чинником низької конкурентоспроможності України. Країни, де інститути вкоренились і ефективно працюють, мають високорозвинену економіку. А де не працюють або працюють зі збоями, економіка менш розвинена, добробут нижчий, можна навіть говорити про деяке культурному відставання [4, с. 156].

Погіршення макроекономічної ситуації стало одним із чинників, що катастрофічно погіршив позицію України у рейтингу. Погіршення відбулося на 26 позицій. За фактором "Макроекономічна стабільність" Україна посіла 132 позицію (106 у 2009), що є другим найгіршим її результатом серед 12 складових ІГК. При цьому значний негативний внесок спричинило погіршення ситуації у сфері державних фінансів (дефіцит бюджету – 134 місце або погіршення на 66 позицій та державний борг – 52 місце або погіршення на 25 позицій) та рівень національних заощаджень (96 місце або погіршення на 24 позиції). Традиційно низьку оцінку отримала ситуація з інфляцією в Україні (134 місце).

Реформи нового уряду мають бути також спрямовані на підвищення ефективності товарних ринків, де досягнення України є незначними (129 місце, 109 – у 2009). Найгірших результатів у цьому блоку питань Україна досягла за такими показниками як: ефективність податкової системи (136 місце), витрати на аграрну сферу (135), застосування торговельних бар'єрів (126), ефективність антимонопольної політики (126), тягар митних процедур (131), вплив ринкових правил на прями іноземні інвестиції (128).

Фінансова система країни виявилась вкрай вразливою до кризи. Доступність фінансування різко знизилася, збільшилися обмеження на рух капіталу і, до всього іншого, різко погіршилась надійність банків. Дії НБУ з подолання кризи у банківській сфері були неефективними. Реструктуризація проблемних банків почалась не відразу і проводилась недостатньо прозоро, що поставило під сумнів незалежність регулятора. Водночас, слід зазначити, що Україна отримала вищий рейтинг (106 – є місце в 2010 році і 119 в 2011), ніж Казахстан і Росія – 111 – є і 119 – є місце відповідно.

Нарешті, у складовій «технологічна готовність» особливо різке падіння відбулось за показником прями іноземні інвестиції і передання технологій. ПІІ і капітальні інвестиції дійсно продемонстрували різкий спад за підсумками 2009 року. Така тенденція створює негативні передумови для швидкого виходу країни з кризи. За іншими показниками цієї складової оцінки також погіршились. Так, компаніям було не до

впровадження нових технологій на фоні кризи, а ключові показники розвитку телекомунікаційного ринку суттєво уповільнили зростання. Останнє пояснюється не лише фінансовою кризою, але і насиченням ринку, насамперед мобільного зв'язку.

Цього року ВЕФ шляхом опитування провів дослідження щодо оцінки топ – менеджерами компаній факторів, які перешкоджають веденню бізнесу в країнах. Навіть під час кризи і після перелік головних проблем, на які наражається бізнес в Україні, не зазнав суттєвих змін (Див. рис. 1.).

Розраховано по: [3]

Рис.1. Фактори, які перешкоджають веденню бізнесу в Україні 19,6% респондентів в Україні визначили податкове законодавство фактором, який переважно перешкоджає веденню бізнесу.

Керівники підприємств з року в рік вказують на головну проблему – неадекватність політики уряду. Імовірно, це відображає загальне невдоволення бізнесу не лише антикризовими діями, але і низькою результативністю роботи державних інституцій загалом.

У 2009 році Україна зайняла 146-е місце у рейтингу корупції, отримавши 2,2 бали. Це найнижчий результат за всі попередні роки (у 2006 р. – країна займала 99 -ту позицію з 163; в 2007 – 118-ту із 179). Такий стан справ не сприяє входженню України в європейські транснаціональні структури, практично робить неможливим закріплення українських компаній на європейському ринку, гальмує виробничу кооперацію і т.і. [4, с. 158].

Україна у 2009 році покращила свій рейтинг за трьома складовими конкурентоспроможності. Країна посіла 49-е місце за ефективністю ринку праці, 29-е місце за розміром ринку і 78-е місце за складовою «інфраструктура».

Перелік конкурентних переваг економіки України, на жаль, є дуже коротким та охоплює лише 16 позицій (23 позиції у 2009), які продемонстровано у таблиці 2.

Таблиця 2. Перелік конкурентних переваг економіки України

Показник	Місце (найвище -1, найнижче - 139)
Індекс правового забезпечення	6
Покриття вищою освітою	8
Практика найму та звільнення працівників	18
Витрати, пов'язані із звільненням	21
Якість залізничного сполучення	25
Оплата та продуктивність	26
Зайнятість жінок у приватному секторі	32
Кількість мобільних користувачів	34
Індекс: обсяг внутрішнього ринку	37
Індекс: частка на зовнішньому ринку	37
Інноваційна спроможність	37
Тарифні бар'єри	40
Якість математичної освіти	42
Покриття середньою освітою	44
Телефонні мережі	47
Якість початкової освіти	49

Розраховано по: [3]

Проте Україні вдалося зберегти такі конкурентні переваги, як високоосвічене населення, гнучкий та ефективний ринок праці, перспективний за обсягами внутрішній ринок.

Інноваційний потенціал України – порівняно сильна її сторона. Він визначається високим “прохідним” відсотком абітурієнтів, які бажають отримати вищу освіту, а також витратами компаній на проведення НДДКР. За результатами звіту WEF “Світові інформаційні технології” найкращою є позиція України за показниками залучення населення до здобуття вищої освіти (14 місце із 134), простота укладення

комерційного договору – 14 та час, необхідний для укладення комерційного договору – 24, якість математичної освіти – 42, якість освітньої системи – 40.

Хоча Україна й демонструє певний рівень інноваційного потенціалу, вона не має вигоди з придбання технологій за кордоном. Ліцензійні угоди також не є істотним джерелом адаптації іноземних технологій. Активне придбання і використання інформаційних технологій може допомогти Україні підвищити потенціал конкурентоспроможності. Україна ще не використовує повною мірою нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, особливо це стосується персональних комп'ютерів і використання Інтернету. Ці інструменти забезпечують істотний потенціал для зростання продуктивності в економіці, їх використання необхідно розглядати як пріоритетні

Показником конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на зовнішньому ринку є експортоспроможність вітчизняних високотехнологічних підприємств і фірм. Українська економіка має надзвичайно високу зовнішньоекономічну орієнтацію (частка експорту товарів і послуг у ВВП становить понад 60%). Разом із тим, частка експорту високотехнологічної продукції у загальному обсягу експорту не перевищує 7 - 9 %, у той час як у розвинутих країнах цей показник становить 25 - 50 %, а в деяких перевищує 60. Наведені цифри свідчать, що стратегія розвитку економіки полягає в переорієнтації виробництва на високоякісні технології [4, с. 160].

IV. Висновки. Дослідження місця України в світовій системі координат на основі міжнародних рейтингів дає можливість зробити головний висновок – необхідні радикальні реформи національної економіки та послідовна, виважена державна політика, результативність якої забезпечить зростання міжнародного статусу та рейтингів України. Для успішного здійснення болючих і непопулярних реформ в країнах з перехідною економікою, потрібно, на думку експертів Світового банку, висока ступінь так званої соціальної згуртованості суспільства (social cohesion). Рівень соціальної згуртованості визначає ту свободу політичного маневру, яка повинна бути в політичних інститутах при проведенні непопулярних структурних реформ. Вона також необхідна для подальшої демократизації суспільних інститутів. Необхідно нове прагматичне бачення стратегічного майбутнього України, в більш чіткому розумінні того, як вписатися до складу найдинамічніших і конкурентоспроможних країн ближнього і далекого зарубіжжя.

Джерела та література:

1. Дергачова В. В. Україна в системі міжнародної конкурентоспроможності : оцінка позицій, причини і шляхи відродження / В. В. Дергачова // Вісник НТУУ. – 2010. – № 2. – С. 59-66.
2. Аббасова Л. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 / Л. Аббасова, Д. Мусатов, Р. Рубченко. – К.: Фонд «Ефективне Управління», 2010. – 162 с.
3. Klaus Schwab. The Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum within the framework of the Centre for Global Competitiveness and Performance, January 2011 : [Electronic resource] / Klaus Schwab. – Access mode : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.
4. Любохинець Л. С. Макроекономічний аналіз глобальних індексів рейтингової оцінки конкурентоспроможності національної економіки / Л. С. Любохинець // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3. – С. 154-159.

Чорна О.Є., Однороженко Т.В.

УДК 336.71

ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИЧИН ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Постановка проблеми. Як і всі суб'єкти ринкових відносин, банківські установи здійснюють свою діяльність в жорсткому конкурентному середовищі. За таких умов, чим жорсткіше це середовище, тим більш важливим стає потреба в конкурентних перевагах. На сучасному етапі розвитку економіки основною тенденцією в конкурентній боротьбі стає консолідація бізнесу.

Консолідація банківських установ призводить до повної зміни структури банківського сектора, тобто до його реструктуризації. Одним з елементів активізації і рушійних сил даних змін банківської сфери виступають процеси злиття та поглинання. Зростання активності в цьому середовищі приводить до загострення питань про об'єктивну природу їхнього походження. Питанням та проблемам, пов'язаним з даними процесами присвячено багато літератури, як вітчизняної, так і зарубіжної, але складність і багатогранність процесів злиття та поглинання є причиною для подальшого вивчення даних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджень причин і мотивів злиття і поглинання у банківській сфері присвячена велика кількість наукових праць зарубіжних і вітчизняних авторів, а саме, таких як Бредлі М., Десаї А., Кім Є., Дженсен М., Ролл Р., Гохан П., Ван Хорн Дж. К., Ігнатишин Ю.В., Савчук С.В., Вядрова І.М. Салітрінській В.В., Сугаїнова І.В., Крючков Л.В. У працях віще названих науковців висвітлені причини та основні мотиви процесів злиття та поглинання, а також представлені різні підходи щодо їх класифікації.

Метою даної статті є виявлення та аналіз існуючих теорій, причин і мотивів злиття і поглинання у банківському секторі, з наступним виділенням класифікаційних ознак мотивів і причин даних процесів.

Завдання:

- провести емпіричний аналіз існуючих теорій, в яких розглядаються мотиви процесів злиття та поглинання;